

PREFACE

In the year when the professionally related, scholarly, ecclesiastical and broadest Serbian public, the country and the society on the whole are honouring the great anniversary – the 8th centenary of the autocephaly of the Serbian Orthodox Church, the translation of this work by Yelissiye Andric (Jelisije Andrić) is an outstanding contribution to the jubilee. Namely, exactly one century ago, i.e. on the 7th centennial of the autocephaly obtained for the Serbian Orthodox Church, Yelissiye Andric – then residing at Oxford – completed his *History of the Church of Serbia* in the Middle Ages, covering the period from 1219 to 1459.

One can see from the very title (*The History of the Church of Serbia: From the Foundation of Its Independence to the Fall of the Patriarchate A.D. 1219–1463*) that the Author focused onto the period in which there existed the independent Serbian state either as one under the rule of the Nemanjić Dynasty, or as a despotate. This chronology, applied by Andric, is rather specific, since the chronotaxis of the Serbian bishops, archbishops, metropolitans and patriarchs did not end at that point, or in the Middle Ages either. In spite of that chronological ‘border’, however, we are presented with the first rounded-off temporal entity in the history of the medieval Serbian Church. This work by Yelissiye Andric has been unparalleled to this day, although a large number of books/studies/conference reports and other kinds of scholarly writings has come out, dealing with various issues of the history of the Serbian Orthodox Church. The monographs, articles and treatises of great importance include those by Djoko Slijepčević, Jovanka Kalić, Mirjana Živojinović, or – lately – Tibor Živković, Ivana Komatina and Dragoljub Marjanović. But it was Yelissiye Andric who did the pioneering work for the benefit of history as an academic discipline, having offered – using chronologically progressive method – the history of the Serbian Orthodox Church from its gaining of autocephaly to the Fall of Smederevo.

The beginnings of the Serbian historiography should be sought with Jovan Rajić and his *History of Various Slavic Peoples, Particularly the Bulgarians, Croats and Serbs* (*Istorija raznih slovenskih narodov, naipače Bolgarov, Horvatov i Serbov*) which was the first attempt at a comprehensive synthesis of the Serbian history. However, the formation of critical historiography as science commenced in the 19th century; as to the Serbs, their science of history had its coryphaeus in Ilarion Ruvarac. This eminent scholar has left an indelible influence. A great deal was also accomplished by Konstantin Jireček, Stanoje Stanojević, as well as – particularly – Stojan Novaković and the great Slavist Pavel Josef Šafárik. Toward the end of the 19th century, medieval Serbian sources were increasingly published, and almost all of them were of ecclesiastical provenance. This excursus about the beginnings of the Serbian historiography and critical editions of sources on the scholarly scene is highly important for a better insight into Andric’s work. Namely, Andric was familiar with the principles of critical historiogra-

ПРЕДГОВОР

У години када стручна, научна, црквена али и целокупна српска јавност, држава и друштво обележавају велику годишњицу – осам векова аутокефалности Српске православне цркве, превод дела Јелисија Андрића представља изузетно значајан допринос овом јубилеју. Наиме, тачно пре једног столећа, дакле на седамстогодишњицу аутокефалије Српске православне цркве, Јелисије Андрић је у Оксфорду написао историју средњовековне српске цркве, у периоду од 1219. до 1459. године.

Већ из наслова (*Историја Српске цркве: Од заснивања самостјалности до пада Патријаршије 1219–1463*) види се да се аутор фокусирао на период постојања самостјалне српске државе, било немањичке, било Деспотовине. Врло је специфична хронологија коју је Андрић овде применио, будући да се хронотакса српских епископа, архиепископа, митрополита и патријараха ту не завршава, чак ни у средњем веку. Међутим, упркос таквој хронолошкој међи, ради се о првој заокруженој целини историје српске средњовековне цркве. Дело Јелисија Андрића ни до данас није превазиђено, иако се, наравно, појавио огроман број књига, радова, саопштења на конференцијама и других научних дела која су се бавила разним питањима из области историје Српске православне цркве. Изузетно су битне монографије, чланци и расправе Ђоке Слијепчевића, Јованке Калић, Мирјане Живојиновић или, у најновије време, Тибора Живковића, Иване Коматине и Драгољуба Марјановића. Али, Јелисије Андрић је тај пионир на ползу историјске науке који је сагледао, хронолошки прогресивном методом, историју Српске православне цркве од стицања аутокефалности до пада Смедерева.

Почетке српске историографије треба свакако тражити у Јовану Рајићу и његовој *Историји разних славенских народова, највише Болјарова, Хорвајтлова и Србов*, која представља први свеобухватан покушај синтезе српске историје. Међутим, од XIX века креће формирање критичке историографије, а историјска наука у Срба свог корифеја добија у Илариону Руварцу. Овај значајни научни прегалац оставио је неизбрисив траг. Уз њега, пуно су чинили и Константин Јиречек, Станоје Станојевић и, поглавито, Стојан Новаковић и велики слависта Павле Јосиф Шафарик. Међутим, то нису једини аутори. Крајем XIX века почињу све више да се издају српски средњовековни извори, готово сви од реда црквене провенијенције. Овај екскурс о почецима српске историографије и критичког издавања извора у српској науци изузетно је битан да би се боље сагледало Андрићево дело. Наиме, Јелисију Андрићу су била позната начела критичке историографије; истовремено, имао је изузетан увид у дотадашња достигнућа српске историјске науке. То је све видљиво у његовом делу. Андрић је користио највећи део доступних му извора на српскословенском језику, односно њихова критичка издања. Исто

phy, and at the same time he had an outstanding insight into the achievements of the Serbian science of history. All of that can be seen in his study. Andric relied on most of the available sources in the Slaveno-Serbian language, that is, on their critical editions. Likewise, he consulted nearly all of the available output of the Russian Slavistics related to his subject of study, as well as a considerable number of works of Latin provenance. Considering the place where the dissertation was written, and that was the University of Oxford, it is somewhat surprising that he failed to rely on French literature such as the translation of *The Life-Histories of Saint Sava and Saint Symeon* into the French language, and some articles and studies by the Russian Jesuit Ivan Mikhailovich Martinov who had written in Russian on some topics from the medieval Serbian church history. The same can be said of the largely known collection of the Serbian epic poetry published by Adolphe d'Avril with an introduction about the Battle of Kosovo. On the other hand, the works relied on include some which were outdated and criticized as early as in the time of Andric himself, such as the articles and treatises by Panta Srećković. The occasional references to some such works only are probably the sole shortcoming worth underlining. Yet in spite of that, it is obvious that the heuristic part of this valuable dissertation was executed at an exceptionally high level.

The crucial significance of this book lies in the fact that it was written in the English language a whole century ago, at one of the most reputable universities in the world's history of education. At the same time, it is an important accomplishment for the history of the Serbian Church due to its comprehensiveness and the fact that the Author had collected nearly all of the published sources and almost all literature relevant in those days. Actually, the work opened the possibility for the whole Anglophone world to get familiar with the rich Serbian medieval history and the Church of Serbia in particular – within the year following the Great War. For, the Serbian Orthodox Church – and that has to be emphasized in this year of great jubilee – was the pivotal force of the entire Serbian statehood, culture and art. In the Middle Ages, the mutual permeation of the Church and the State was thoroughgoing, and Serbia gave a perfect example of the symphonic relations between the ecclesiastic and state authorities, with just minor exceptions. Therefore, this work provides a survey of nearly two and a half centuries of the medieval history of Serbia, in the English language and in the form of a fundamental synthesis.

Based on what has been said above, the translation of this study into the Serbian language is a significant, essentially capital endeavour. It is for the first time that the domestic readership – experts and whoever else interested in the subject – have an opportunity to get familiar with the history of the Serbian medieval church, art, the state within which it played its role, and its culture on the whole. The peculiarity of the work is that it was composed one whole century ago and that it met very high standards of the time. It also offers a timeline of the offices of ecclesiastic leaders and state rulers. In spite of some deficiencies characteristic of the time in which Andric wrote this study of his, it is not deficient in peculiarity and significance which make this valuable work worthy of publishing in Serbia.

Boris Stojkovski, Ph.D.

тако, готово сва доступна достигнућа руске славистике која се односе на његову тему такође су консултована, као и немали број извора латинске провенијенције. Зачућује, с обзиром на место где је овај постдипломски рад настао, а то је Универзитет у Оксфорду, што Андрић није користио француска дела, попут превода *Житија Светиої Саве и Симеона* на француски језик, као и неке чланке и дела руског језуите Ивана Михајловича Мартинова, а који је писао на руском о неким темама из српске средњовековне црквене историје. Исто се односи и на већ увелико познату Аврилову збирку српске епске поезије, са уводом на француском језику о Косовској бици. Са друге стране, коришћена су нека, већ у Андрићево време превазиђена и критици подвргнута дела, као што су чланци и расправе Панте Срећковића. Вероватно и једини недостатак који треба истаћи јесте повремено позивање искључиво на оваква дела. Но, упркос томе, јасно је да је хеуристички део ове вредне дисертације обављен на изузетно високом нивоу.

Круцијалан значај ове књиге јесте што је она пре једног века написана на енглеском језику и то на једном од најугледнијих универзитета у историји светског образовања. Истовремено, представља једно значајно достигнуће историје цркве, јер је свеобухватно, као и зато што је аутор сабрао скоро све у то време публиковане изворе и готово сву за оно време релевантну литературу. Чињеница је да се путем овог дела читав англофони свет у години након завршетка Првог светског рата могао упознати са богатом српском средњовековном историјом, и посебно њеном црквом. Јер, Српска православна црква – то посебно треба нагласити у овој години великог јубилеја – била је и јесте носилац целокупне српске државности, културе, уметности. У средњем веку прожимање цркве и државе је било потпуно, а Србија је светли пример симфоније црквених и државних власти у средњем веку, са готово минорним изузецима. Стога је ово дело истовремено и један преглед готово два и по столећа српске средњовековне историје, на енглеском језику, и представља битну синтезу.

Због свега реченог, превод овог дела на српски језик представља значајан, суштински капиталан подухват. По први пут домаћа читалачка јавност, како стручњаци, тако и сви заинтересовани, имају прилику да се упознају са историјом српске средњовековне цркве, уметности, државе у чијим је оквирима деловала и целокупне културе. Посебан је куриозитет да је ово дело писано пре једног века, и да је за време када је настало на врло високом нивоу. Снабдевано је и хронолошким таблицама, тј. редоследима српских црквених и државних поглавара. Упркос недостацима, карактеристичним за доба када је Андрић написао своје дело, његова посебност и значај не мањају, те ово вредно дело заслужује да буде публиковано у Србији.

Др Борис Стојковски

INTRODUCTION
TO THE HISTORY OF
THE AUTOCEPHALOUS*
CHURCH OF SERBIA

УВОД

У ИСТОРИЈУ
АУТОКЕФАЛНЕ*
СРПСКЕ ЦРКВЕ

1. THE COMING OF THE SLAVS INTO THE BALKAN PENINSULA

 At the beginning of the seventh century the Slavs appeared in large hosts over the Balkan Peninsula. The frequent inroads made by the small bands of the newcomers had been the overture to a permanent settlement.¹

When the actual invasion took place there were three routes by which the invaders crossed the borders of the Byzantine Empire and spread over its provinces: one which led from Western Pannonia to the modern Dalmatia; another from Moravia, Pannonia and Western Dacia led through the middle of the Balkan Peninsula; and the third route was that from the Eastern part of Dacia into Lower Moesia (the modern Bulgaria).

► THE SERBS

The Serbs were among those Slavs who forced their way through the middle of the Peninsula and began to settle down in the neighbourhood of Thessalonica. All these districts had been depopulated and laid waste by the previous invasions of the barbarians, especially of the Avars. But before long these Slavs abandoned the newly occupied territory in great numbers, drew back towards the Save and the Danube and established themselves all over Illyricum and Dalmatia. The most probable division of this territories occupied by the Slavs was: Primorye (*Maritima*), and Zagorye (*Transmontana*). Primorye included Zeta (*Dioclea*), Trebinje (*Tribunium*), Konavli (*τιῶν Καναλιτῶν*), Chum (Hlm) with Neretva or Pogania. Zagorye included Raška and Bosnia. Between Primorye and Zagorye there was, according to the chronicler of Dioclea (12th century), a territory called Podgorye (*Submontana*).²

Divided into several small tribes (Serbs, Zachumljans, Travunians, Neretvejans) they thus covered the land between Zara, The Salonica and Rhodope, which for the next three centuries (VII–X) was known as Sclavenia (*Σκλαβινίαι*).³ These tribes organized a kind of semi-independent local governments called *Župas* (*ζουπανίαι*), each of them having its own ruler – *Župan* (*ζούπανος*).

* In his manuscript, the Author first wrote “Autonomous” in the title of this chapter, then replaced the word with “Autocephalous”. – *Translator’s note*.

- 1 K. Jireček, *Geschichte der Serben*, p. 81, states that the first recorded Slavonic invasion over the Danube took place in the reign of Justin I (518–527) and Justinian (527–565). St. Stanoyević (*Glas Srpske Akademije Nauka* LXXX, p. 126) relates the commencement of the Slav invasion to the end of the 5th and the beginning of the 6th century. During the next century they began to settle down. About the middle of the 6th century, these bold Slavonic bands devastated Macedonia and Thrace, and threatened the capital (Constantinople) itself. (Gibbon, *Decline and Fall*, vol. IV, p. 360; Everyman’s Library, ed. 1915).
- 2 Compare Const. Porphyrogenitus, *De Administrando Imperio*, C. XXXII, (ed. A. Pavić, Zagreb, 1906), and *Chronicle* (“Letopis”) of the *Presbyter of Dioclea* (ed. Dr. J. Crnčić, Kraljevica, 1874, C. IX, pp. 11–18). See also K. Jireček, *op. cit.*, pp. 113–121; S. Novaković, *Srpske oblasti u X-XII veku*, in *Glasnik Srpskog Učenog Društva*, XLVIII, p. 10; Lj. Niederle, *La Race Slave*, pp. 147–149, (Paris, 1911); E. Golubinsky, *Očerk Historiyi Pravosl. Cerkvey*, pp. 422–434 (Moskva, 1871).
- 3 C. Porphyrogenitus, *op. cit.*, C. XXXII, says that the Emperor (Heraclius) gave to the Serbs the territory, which is now called Serbia (*Σερβλία*), Pogania..., which after the invasion of the Avars was left devastated. The first record of the Serbian name, after the appearance of the Slavs in the Balkan Peninsula, is of the middle of the seventh century. The Slavs were engaged in a battle with the Imperial forces in the region between the rivers Struma and Vardar, defeated, and a great number of them made prisoners. They were transferred to Asia Minor (Bithynia) and colonized there. Afterwards a town, Gordoservon, was founded, which is mentioned, later on, as an episcopal see. (St. Stanoyević, *Istoriya Srba*, pp. 24, 25).
- 4 See Prokic, in *Glas* LXXVI (1908), pp. 234, 235, 250, 253, 254, 297, and compare with Drinov, *Youznyiye Slavyan i Vizantiya v. X vyeke* (Moskva, 1876), p. 144.

1. ДОЛАЗАК СЛОВЕНА НА БАЛКАНСКО ПОЛУОСТРВО

Почетком седмога века, Словени су се у великим скупинама појавили широм Балканског полуострва. Чести упади малих дружина дошљака представљали су увертуру за трајно насељавање.¹

Када се догодила стварна најезда, њени протагонисти су дуж три правца прелазили границе Византијског Царства и распоређивали се у његовим провинцијама: једна је водила од западне Паноније до садашње Далмације; друга, од Моравске, Паноније и западне Дакије преко средишњег дела Балканског полуострва; а трећи правац је био онај од источног дела Дакије до унутрашњости Доње Мезије (данашња Бугарска).

► СРБИ

Срби су били међу оним Словенима који су наступали средином Полуострва и почињали да се насељавају у суседству Солуна. Све те области биле су опустеле и опустошене током претходних инвазија варвара, нарочито Авара. Али, није дуго времена прошло док ови Словени нису у великом броју напустили новоокупирану територију, повукли се према Сави и Дунаву, те се скрасили широм Илирика и Далмације. Највероватније, ове територије које су заузели Словени биле су подељене на Приморје (*Maritima*) и Загорје (*Transmontana*). Приморје је обухватало Зету (*Dioclea*), Требиње (*Tribunium*), Конавле (*τιὸν Καναλιτῶν*), Хум са Неретвом или Паганијом (*Pogania*). Загорје је обухватало Рашку и Босну. Између Приморја и Загорја налазила се – према дукљанском летописцу (12. век) – територија звана Подгорје (*Submontana*).²

Подељени на неколико мањих племена (Србе, Захумљане, Травуњане, Неретљане), они су покрили област између Задра, Солуна и Родопа која је током следећа три столећа (7–10) била позната као *Sclavinia* (*Σκλαβινίαι*).³ Ова племена су организовала неку врсту полунезависних локалних управа – жупа (*ζουπανίαι*), које су имале свака свог владара – жупана (*ζούπανος*).

* Аутор је у рукопису прво написао у наслову овог поглавља „аутономне“, а затим преправио реч у „аутокефалне“. – Прим. прев.

1 Константин Јиречек у књизи *Geschichte der Serben (Историја Срба)*, F.A. Perthes, Gotha, 1911, на стр. 81, наводи да се прва забележена најезда Словена одиграла у време владавине Јустина I (518–527) и Јустинијана I (527–565). Станоје Станојевић (*О јужним Словенима у VI, VII и VIII веку*, Глас Српске краљевске академије, LXXX, 1909, стр. 126) везује почетак словенске најезде за крај 5. и почетак 6. века. Током наредног столећа, они су започели насељавање. Негде средином 6. века, ове дрске словенске дружине опустошиле су Македонију и Тракију, те угрозиле и саму престоницу, Цариград. (Gibbon, Edward: *The History of the Decline and Fall of the Roman Empire*, Oliphant Smeaton, Ed., Everyman's Library, 1915, књ. IV, стр. 360).

2 Упоредити: Pavić, Armin prii.: *Cara Constantina, De Administrando Imperio*, Tisak Kralj. zemaljske tiskare, Zagreb, 1906, cap. [= глава] CXXXII; и: Crnčić, dr Ivan (prii.), *Pora Dukljanina Letopis*, Kraljeva, 1874, С. IX, стр. 11–18. Такође видети: K. Jireček, исто, стр. 113–121; Новаковић, Стојан: *Српске области X и XII века пре владе Немање*, Гласник Српског ученог друштва XLVIII, 1880, стр. 10; Niederle, Lubor: *La Race Slave: Statistique – Démographie - Anthropologie*, traduit du Tchèque par Louis Léger, Félix Alcan, Paris, 1911, стр. 147–149, Голубинский, Евгений Евсигнеевич: *Краткий очерк истории православной церкви: Сербов, Болгаров, Хорватов*, Москва, 1871, стр. 422–434.

3 К. Порфиригени (Pavić, исто, cap. XXXII), каже да је цар (Ираклије) *дао Србима* ту територију која се данас зове Србија (*Σερβλία*), Паганија..., која је по аварској најезди остала опустошена. Први помен српскога имена после појаве Словена на Балканском полуострву потиче из средине 7. века. Словени су се у области између река Струме и Вардара упустили у битку са царским снагама, били поражени, а велики број њих је заробљен. Одведени су у Малу Азију (Битинија/Витинија) и тамо колонизовани. Потом је основан град Гордосервон који се касније помиње као седиште епископије. (Станојевић, Ст[аноје]: *Историја српскога народа*, Београд, Штампарија Давидовић, 1910, стр. 24, 25).

РИМСКЕ ТЕРИТОРИЈЕ КОЈЕ СУ ЗАУЗЕЛИ СРБИ ОКО 400. ГОДИНЕ, НАЦРТАО ЈЕЛИСИЈЕ АНДРИЋ (ПРЕМА СТ. СТАНОЈЕВИЋ, *ИСТОРИЈА СРБА*)
 ROMAN TERRITORIES SETTLED BY THE SERBS C. AD 400, DRAWN BY YELISSIYE ANDRIC (RELYING ON ST. STANOJEVIĆ, *ISTORIJA SRBA*)

► ŽUPANS

According to Constantine Porphyrogenitus, after the coming of the Serbs into the Balkan Peninsula and their final settlement, Višeslav (about 780) and his son Radoslav were the first of the *Župans*, though the first well-known *Župan* was Vlastimir (about 850), the grandson of Radoslav. Vlastimir shook off the sovereignty of the Byzantine Emperor, whose armies at that time were fighting with the Saracens, and was the first to form an independent State of Serbia. His son Mutimir (890) had, before long, to submit to the able Emperor Basil I (867–886), whom no one of the princes of the Balkan Peninsula could resist. Basil repelled the Saracens from the Adriatic coast and helped in this manner the Serbs, who alleged their loyalty to him in return. When Basil died (886), the Bulgarians became the actual masters of the Peninsula. The Bulgarian throne was occupied by Tsar Symeon (893–927), whose learning and abilities were no less remarkable than was the case with his contemporaries Leo the Philosopher and Constantine VIII. The *Župans* of Serbia, Prvoslav, Mutimir's son, and Peter (891–917) were at this time vassals of the Greek Emperor. In 917 Symeon was victorious in his war against the Greeks, and in the same year he dethroned Peter Gojnicović, the ruler of Raška. Pavle Branović (917–923) was seated in his lieu, and shortly afterwards dethroned by reason of his loyalty to the Greeks. When Zachariye, the brother and successor of Pavle, in spite of all this, preferred the friendship of the Greeks to the rule of the Bulgarians, Symeon deposed him and conveyed him, together with all the national leaders and people, to Bulgaria, leaving behind a plundered, devastated Serbia.

Under Časlav Klonimirović (931–950), whom the Bulgarians sent to take the Serbian throne and the Greeks enabled [him] to hold it, the Serbian State was recognised, and it spread all over the lands between the Save, Morava Valley, Scutari, the Adriatic Sea (as far as Spalato towards the North) and the river Vrbas (Bosnia). When Časlav died (960) Serbia fell under the Bulgarian Emperor Peter (927–969).

The rise of a new and powerful State in Macedonia was closely connected with the fate of Serbia in the tenth century. It began with the rebellion of Michael, a monk, a son of the Tsar Symeon of Bulgaria, against the existing rule over the Macedonian Slavs, who were under the government of Bulgaria proper. This rebellion failed because of the sudden death of the originator. When Tsar Peter died (969), the Macedonians succeeded in separating themselves from the Bulgarian rulers. In 972, John Zimiskes, the Byzantine Emperor, conquered the whole of Bulgaria and overran Serbia. In 973 the Macedonian rebels were quieted. In 976 they rose again, only now against the Greeks. The four sons of a Macedonian Count were the chief leaders. Before a year expired there was left only one of them – Samuel, whose ability made

ПОРТАЛ НА УЛАЗУ У НАОС, ДЕЧАНИ, ДЕТАЉ, ЛАВ (1327–1335)
 PORTAL AT THE ENTRANCE TO THE NAOIS, MONASTERY OF DEČANI (1335), DETAIL

► ЖУПАНИ

Према Константину Порфиrogenиту, по доласку Срба на Балканско полуострво и њиховом коначном насељавању, први жупани су били Вишеслав (око 780) и његов син Радослав, иако је први добро знан жупан био Властимир (око 850), унук Радославов. Властимир се отресао суверенитета византијског цара, чије су се војске у то време бориле против Сарацена, и био први који је формирао независну државу Србију. Његов син Мутимир (890) је недуго затим морао да се потчини цару Василију I (867–886), којем није могао да се супротстави ниједан од кнезова на Балканском полуострву. Василије је одбацио Сарацене од јадранске обале и на тај начин помогао Србима који су му се заузврат заклели на лојалност. Када је Василије умро (886), Бугари су постали стварни господари Полуострва. Бугарски трон је запосео цар Симеон (893–927), чија ученост и вештине нису биле ништа мање него у његових савременика Лава Философа и Константина VIII. У то време, жупани Србије, Мутимиров син Првослав и Петар (891–917) били су вазали грчког цара. Године 917, Симеон је из рата против Грка изашао као победник, те исте године свргнуо са престола владара Рашке Петра Гојниковића. Уместо њега, столовао је Павле Брановић (917–923), али је убрзо лишен престола због своје оданости Грцима. Када је Павлов брат и наследник Захарије, упркос свему томе, предност дао пријатељству са Грцима у односу на власт Бугара, Симеон га је свргнуо и одвео у Бугарску заједно са свим националним вођама и народом, оставивши за собом опљачкану и опустошену Србију.

Под Чаславом Клониmиpовићем (931–950), послатим од Бугара да преузме српски престо, коме су Грци омогућили да га и задржи, призната је Српска Држава. Она се простирала између Саве, долине Мораве, Скадра, Јадранског мора (све до Сплита на север) и реке Врбас (Босна). Када је Часлав умро (960), Србија је пала под власт бугарског цара Петра (927–969).

Успон нове и моћне Државе у Македонији био је блиско повезан са судбином Србије у десетом веку. Почео је са побуном монаха Михаила, сина бугарског цара Симеона, против актуелне владавине над македонским Словенима, који су били под влашћу уже Бугарске. Ова побуна није успела због изненадне смрти њеног покретача. После смрти цара Петра (969), Македонци су успели да се одвоје од бугарских владара. Јован Цимискије, цар Византије, освојио је 972. године целу Бугарску и прегазисо Србију. Македонски побуњеници били су умирени 973. године. Поново су се дигли на устанак, овога пута против Грка. Четворица синова македонског велможе била су главне вође устанка. Пре истека године дана, у животу је остао само један од њих – Самуило, чије способности су га начиниле господаром свих македонских покрајина. Њему су предали своју покорност

him the master of all the Macedonian provinces. To him yielded their obeisance and their freedom the *Župans* of Travuniya, Zachumliya, Neretva, Raška and the Ban of Bosnia. In 986 he defeated Basil II, the Greek Emperor, near Sardica. In 990 his power culminated. Bulgaria proper collapsed and the Macedonian Emperor assumed the title of the Bulgarian Tsar. It was the same with the Patriarchate of Bulgaria. Driven out of Drstra (Silistria) in the year 971, it passed through Sardica, Vodena, and Moglena, when, at last, it was transferred to Ochrid (Achrida), where we find it in 1020.⁴

Zeta (Dioclea) at this time was ruled by Vladimir, who after being the prisoner of Samuel, was given his land back, and Samuel's daughter Kosara for a wife. When Vladislav, the nephew of Samuel, ascended the Bulgarian throne after having murdered the legal heir, the son of Samuel, Vladimir paid him a visit, and on that occasion was treacherously murdered by order of Vladislav, who probably feared lest the brother-in-law of the murdered Tsar should attempt a revenge (1015). To the throne of Zeta acceded the nephew of Vladimir, Stephen Voyislav, and during his reign, after a battle with the Greeks (1140), the independence of Serbia was established. Its territory was extended, and Voyislav became the sole prince of Primorye, Zachumliya, Zeta and Travuniya. All this, however, was the result of a quarrel about a thousand pounds weight of gold belonging to the Imperial treasury, seized by Voyislav when being transported in a vessel, which was driven on to the coast of Illyria.⁵ Voyislav's son and successor Michael (1052–1081) made an agreement with Constantine IX Monomachos (1042–1055), added Raška to his dominions and obtained the royal insignia from the Pope Gregory VII.⁶ After the death of Michael, Bodin, his son, ascended the throne. Besides Raška, which was governed by Vukan, who had sworn allegiance to Bodin, Bosnia was included as a part of Bodin's dominions. Bodin died (1101) and his legal successor and brother, Dobrosav, was dethroned by Kočopar (Coccioparus), the son of Radoslav and nephew of Bodin, in alliance with Vukan of Raška. Now the struggle began between Raška and Zeta over the supremacy, which caused a conflict between the two allies. Kočopar fought against Vukan and fell in battle. Thus the formation of a free and powerful State became the hereditary aim of the *Župans* of Raška. To realize this they began by seeking an alliance with their neighbours of the West. About 1106, Vukan died. His nephew and successor, Uroš I (1150),⁷ was trying to cooperate with the Hungarians in their conflict with the Greeks, but in a battle against the Emperor John Comnenus (1118–1143) he was defeated and compelled to recognise the supreme power of the Greeks. When his son Uroš II became the Great *Župan*, he, like his father, made an alliance with the Hungarians, to whom he was related by marriage, attacked the provinces of the Empire, and suffered defeat in a battle, in which the

5 G. Finlay, *The Byzantine Empire*, Book II, pp. 383, 384. (Everyman's Library ed.)

6 Farlati, *Illyricum Sacrum*, VII, p. 22.

7 The contemporaries of Uroš were, in Dioclea, the son of Bodin, George (1113–1116), Grubeša (1116–1123), Gradihna (1135–1146) and Radoslav, the son of Gradihna. Bosnia was governed by the *Bans*, subject to the Byzantine Emperor till about the year 1137 when the Hungarians occupied it and claimed ever since.

и сопствену слободу жупани Травуније, Захумља, Неретве, Рашке, те бан Босне. Самуило је 986. године победио грчког цара Василија II у близини Сердике [данашња Софија]. Његова моћ достиже врхунац 990. године. Ужа Бугарска је доживела пропаст, а македонски цар је узео титулу бугарског цара. Исто се десило и са Бугарском патријаршијом. Протерана 971. године из Дрстара (Силистрија), селила се, преко Сердике, Водена и Моглена, да би коначно њено седиште било пренето у Охрид (Ахрида), где је затичемо 1020.⁴

Зетом (Дукљом) је у то време владао [Јован] Владимир, којем је, после заточеништва код Самуила, враћена земља, а Самуилова ћерка Косара дата за жену. Када се Самуилов синовац [Јован] Владислав попео на бугарски трон пошто је убио законитог наследника [Самуиловог сина Гаврила Радомира – *ѿрим. ѿрев.*], посетио га је [кнез од Зете] Владимир и том приликом био на превару убијен по налогу Владислава који се вероватно бојао да би зет (по женидби) убијенога цара могао покушати освету (1015). На зетски престо је ступио Владимиров нећак Стефан Војислав за чије владавине је, после једне битке против Грка (1140), установљена независност Србије. Њена територија је проширена, а Војислав је постао једини кнез Приморја, Захумља, Зете и Травуније. Све је то, међутим, било резултат свађе око злата тежине хиљаду фунти које је припадало царском трезору а које је приграбио Војислав приликом транспорта бродом који се насукао на обалу Илирије.⁵ Војиславов син и наследник Михаило (1052–1081) постигао је споразум са Константином IX Мономахом (1042–1055), прикључио Рашку својим доминионима и од папе Гргура VII прибавио краљевске инсигније.⁶ После Михаилове смрти, на престо је ступио његов син [Константин] Бодин. Поред Рашке, којом је управљао Вукан који се Бодину заклео на верност, и Босна је ушла у састав Бодинових земаља. Бодин је умро 1101. [sic!] године, а његовог законитог наследника и [полу]брата Доброслава је свргао Кочапар (*Coccioparus*), син Радославов и синовац Бодинов, у савезу са Вуканом од Рашке. Ту почиње борба између Рашке и Зете за превласт која је довела до сукоба између двојице савезника. Кочапар се потукао са Вуканом и погинуо у бици. Тако је формирање слободне и моћне државе постало наследни циљ рашких жупана. Да би га остварили, потражили су савезништво са својим западним суседима. Око године 1106, умире Вукан. Његов синовац и наследник Урош I (1150),⁷ покушао је да сарађује са Угрима у њиховом сукобу са Грцима, али је у бици против цара Јована II Комнина (1118–1143) поражен и натеран да призна врховну власт Грка. Када је његов син Урош II постао велики жупан, успоставио је, попут оца, савез са Угрима, са којима је брачном везом био у сродству, затим напао провинције Царства и доживео пораз у бици у којој је Грке водио лично цар Манојло I (1143–1180).

МАНАСТИР КАЛЕНИЋ, БИФОРА
MONASTERY OF KALENIC, BIFORATE
WINDOW

4 Видети: Прокић, Божидар: *Постанак једне словенске царевине у Македонији, Глас Српске краљевске академије*, LXXVI, 1908, стр. 234, 235, 250, 253, 254, 297, те упоредити са: Дринов, Марин: *Южние Славяне и Византия в X веке*, Москва, 1876, стр. 144.

5 Finlay, George: *History of the Byzantine Empire: From DCCXVI to MLVII*, Everyman's Library edition, J.M. Dent, London, 1913, књ. II, стр. 383, 384.

6 Farlati, Daniele, Jacopo Coleti: *Illyricum Sacrum*, Venetiis, 1769, VII, стр. 22.

7 Урошеви савременици у Дукљи били су Бодинов син Ђорђе (1113–1116), Грубеша (1116–1123), Градихна (1135–1146) и Радослав, син Градихнин. Босном су владали банови потчињени византијском цару до око 1137. године, када су је окупирали Угри и од тада полагали право на њу.

Greeks were led by the Emperor Manuel (1143–1180) himself. When Uroš for the second time made an effort to shake off the alien yoke, he was overthrown, and Dassa was seated on the throne in his stead (1161). Dassa followed the example of his predecessors, and on two occasions attempted to liberate himself from vassalage to the Greeks, but failed. The Emperor Manuel deposed him and entrusted the throne of the Great Župan to Tichomir, a son of Zavida (1166), and nephew of Dassa. With Tichomir there were three of his brothers, who as subordinate *Župans* shared the rule over the Serbs – viz. Stratsimir, Miroslav and Stephen Nemanya.

► **NEMANYA**

Nemanya (*Νεέμιαν*) was born at Ribnitsa (Dioclea) where his father had taken refuge on account of some tumults in Raška, with which he had been connected. After his father's return to Serbia, Nemanya, probably as early as 1159, held a part of Eastern Raška. When Tichomir was made Great Župan, Nemanya was given by the Emperor Manuel the districts of the rivers Toplitsa, Ibar, Rassina, and of Reke and Glubočitsa. This, perhaps, excited the jealousy of his brothers, who deprived him of his lands, and were soon punished for this action by Manuel. Tichomir was taken off to Constantinople, and Nemanya, on account of his ability or of the personal favour of the Emperor, became Great Župan (1169). He had on this occasion to give back Glubočitsa

ЦАР ЈОВАН II КОМНИН, БОГОРОДИЦА
СА ХРИСТОМ И ЦАРИЦА ИРИНА, ЦРКВА
СВЕТЕ СОФИЈЕ, ЦАРИГРАД,
ПОЧЕТАК XII ВЕКА
EMPEROR JOHN II COMNENUS, MOTHER
OF GOD WITH CHRIST AND EMPRESS
IRENE, HAGIA SOPHIA, CONSTANTINOPLE,
EARLY 12TH CENT.

